

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Son 10 Jild 4
2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 10 (4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

Саидов Сарвар Атабулло ўғли – катта илмий ходим, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази, илмий тадқиқотлар бўлими.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалохонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Муҳаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Аҳмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Эргашев Икром Абдурасулович – юридик фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Карамаддиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пулатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Jale Özlem, Murodaliev Rakhmonali, Askarov Ollabergan</i> ABOUT ARCHAEOLOGICAL SURVEY IN TASHKENT REGION (2022)	9-17
<i>Хомиджонова Мафтунахон</i> АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ СЕВЕРО-ЗАПАДНОЙ УСТРУШАНЫ, В ЧАСТНОСТИ БАСЕЙНА ЗААМИНСУ	18-26
<i>Nig'matullayev Ibrohim</i> SHIA JAMOALARINING MUQADDAS JOYLARI VA ZIYORATLARI	27-32
<i>Arslonbekov Nursulton</i> ZIYOVUDDINXON IBN ESHON BOBOXONNING ARAB MAMLAKATLARIDA BO'LGAN DASTLABKI SAFARI VA UNING NATIJALARI	33-36
<i>Nasirillayeva Nodirabegim</i> ABDULLA NOSIROVNING "TURON" KUTUBXONASIDAGI FAOILAYATI	37-42
<i>Tuyev Fazliddin</i> NAVOIY VILOYATIDA SOG'LIQNI SAQLASH BORASIDA O'ZARO TASHQI HAMKORLIK ALOQALARI	43-47
<i>Davlatova Shoirra</i> TURKISTON SOVET AVTONOMIYASINING E'LON QILINISHI VA O'LKADA BOLSHEVIKLARNING BOSHQARUV TASHKILOTLARI	48-53
<i>Muminov Azizbek</i> TURIZM SOHASIDA EKOLOGIK BILIM VA EKOLOGIK MADANIYATNI YUKSALTIRISH	54-59
<i>Abdullayev Elbek</i> AMIR TEMUR VA MUZAFFARIYLAR DAVLATI O'RTASIDA MUNOSABATLARNI YO'LGA QO'YILISHI	60-63
<i>Turg'unov Sherzod</i> NAMANGAN VILOYATI SANOAT KORXONALARIDA MEHNATKASHLAR UCHUN YARATILGAN SOG'LIKNI SAQLASH, SPORT-SOG'LOMLASHTIRISH VA MADANIY – MA'RIFIY SOHADAGI SHAROITLAR HAQIDA FIKR MULOHAZALAR	64-71

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Berdaliyeva Muxabbatxon</i> O'ZBEKISTONDA UY-JOYNI MOLIYALASHTIRISHNI TARTIBGA SOLISH: IQTISODIY VA HUQUQIY JIHATLARI	72-79
<i>Ergashev Jahongir</i> KICHIK BIZNES FAOLIYATIDA TA'MINOT ZANJIRINI BOSHQARISHNING NAZARIY JIHATLARI	80-84
<i>Imomov Xolmurod</i> TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY YONDASHUVLARI	85-90

<i>Атамуродов Шерзод, Самадов Салоҳиддин</i> ИННОВАЦИОН ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТНИ МОЛИЯЛАШТИРИШНИНГ НАЗАРИЙ- УСЛУБИЙ АСОСЛАРИ	91-99
<i>Қодиров Музаффар</i> РАҚОБАТ МУҲИТИДА ТАШКИЛОТЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ СТРАТЕГИЯСИ САМАРАДОРЛИГИНИ БАҲОЛАШНИНГ УСЛУБИЙ АСОСЛАРИ	100-108
<i>Amiriddinova Muslima</i> ANALYSIS OF TOURISM SERVICE TYPE AND GENERAL CATERING TO INCREASE THE TRAFFIC AND TRAFFIC	109-114
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Yuldashev Tazabay</i> DARVIN VA MARKS TA'LIMOTI INSON BORLIG'INI OBYEKTIV TUSHUNTIRISHNING XULOSASI SIFATIDA	115-119
<i>Sultanov Og'abek</i> SHARQDA YOSHLAR MAS'ULIYATIGA DOIR FALSAFIY QARASHLAR RIVOJI	120-123
<i>Tursunkulova Shaxnoza</i> HADISLARDA INSONNING GO'ZAL FAZILATLARI XUSUSIDA	124-127
<i>Khushbokov Oybek</i> THE "TEACHER" PHENOMENON IN THE HISTORICAL AND PHILOSOPHICAL SPACE OF CULTURE	128-134
<i>Tojaliyev Abduqosim</i> YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA ZAMONAVIY KADRLAR TAYYORLASH TIZIMINING INNOVATSION ISTIQBOLLARI	135-139
<i>Sadullaeva Matluba</i> NUMBER AS THE ESSENCE OF THINGS: PYTHAGOREAN PHILOSOPHY	140-145
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Mirzakamolova Maftuna</i> ASSOSIATIV LINGVISTIKA VA UNING XUSUSIYATLARI	146-150
<i>Temirova Hayotxon</i> DIALECT CLASSIFICATION AND PHONETIC CHARACTERISTICS OF UZBEK DIALECTS IN THE SURKHANDARYA REGION	151-155
<i>Surmilova Elena</i> LINGUISTIC AND CULTURAL CHARACTERISTICS OF TONGUE TWISTERS: A LITERATURE REVIEW	156-164
<i>Mahmudova Nigoraxon</i> PRAGMALINGVISTIKADA IKKI YO'NALISH	165-169
<i>Ergasheva Gulshan</i> NEMISCHA FRAZEOLOGIZMLARNING STRUKTUR-SEMANTIK TAHLILI (INSON INTELLEKTUAL SALOHİYATINI IFODALOVCHI IBORALAR MISOLIDA)	170-174
<i>Masharipova Valentina</i> DIFFICULTIES CLASSIFYING PARALINGUISTIC MEANS IN A LITERARY TEXT	175-182

Ibragimova Gulshan

O'ZBEK SHOIRLARI VA ADIBLARI IJODIDA CHINOR DARAXTI OBRAZI 183-188

12.00.00 – YURIDIK FANLAR*Халиқулов Комолиддин*“COMITAS GENTIUM” ДОКТРИНАСИННИНГ ХОРИЖИЙ ДАВЛАТ СУД
ҚАРОРЛАРИНИ ТАҲ ОЛИШ ВА ИЖРО ЭТИШГА ТАЪСИРИ 189-195*Yakubov Xushnudbek*

TERRORIZMNING KELIB CHIQISH SABAB VA OMILLARI 196-202

*Mutalov Oybek*O'ZBEKISTONDA ELEKTRON SHARTNOMALARNING HUQUQIY TARTIBI:
MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR 203-208*O'razbayev Laziz*DAVLAT BUYURTMASI ASOSIDA YARATILGAN MUALLIFLIK HUQUQI
OBYEKTLARINING HAMDA XIZMAT ASARINING O'ZIGA XOS JIHATLARI 209-214*Arslonqulova Aziza*INTELLEKTUAL MULK HUQUQINI XALQARO XUSUSIY HUQUQDA TARTIBGA
SOLISH MASALALARI 215-219**13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI***Saidova Kamola*КОМПАРАТИВНЫЙ АНАЛИЗ РОЛИ ШКОЛЫ И УНИВЕРСИТЕТА В ВОСПИТАНИИ
ЗАПАДНОЙ МОЛОДЕЖИ 220-225*Jumaniyozova Muhayyo*OLIV TA'LIMDA IJTIMOIV-GUMANITAR FANLARNI O'QITISHGA
KREATIV YONDASHUVNING ZARURATI 226-232*O'smanova Diloromxon*BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING ADABIY-NUTQIV KOMPETENSIYALARINI
SHAKLLANTIRISH VA TASHXISLASHNING ASOSIV MEZONLARINI ANIQLASH 233-240*Nasriddinov Dadaxon*OLIV HARBIV TA'LIMDA FIZIKA O'QITISH SAMARADORLIGINI MOBIL ILOVALAR VA
ROBOTOTEKHNIKA ELEMENTLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH YUZASIDAN
AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR 241-250*Fayziyeva Dildora, Rajabova Gulchexra*BO'LAJAK PEDAGOGLARNING MEDIA KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH
ISTIQBOLLARI 251-259*Marhabo Sayfulloyevna*BUXORO JADIDLARINING TA'LIM-TARBIYAGA OID ASARLARIDA MILLIV
TARBIYA MUAMMO SIFATIDA 260-267*Юсупов Лутфуллоҳ*

КРЕАТИВ ТАЪЛИМНИ ЖАМИЯТ РАВНАҚИДАГИ АҲАМИЯТИ 268-272

Norboyev Farhod

INNOVATSIYALAR MANBALARI: AKTYOR-TARMOQ NAZARIYASI 273-278

Received: 30 September 2024

Accepted: 5 October 2024

Published: 15 October 2024

Article / Original Paper

ESTABLISHING RELATIONS BETWEEN EMIR TEMUR AND THE MUZAFFARID STATE

Abdullaev Elbek Abduqahhor ugli,

base doctoral student, Fergana State University

Email: elbekabdullayev87@gmail.com

Abstract. Based on the analysis of historical sources and literature, the establishment of relations between the state of Amir Temur and the state of Muzaffari, visits embassies, family relations and issues of establishing cooperation between the two countries are highlighted.

Key words: Mozondaron, Amir Vali, Sabzavor, Kalot, Alibek Jonikurbani, Khorasan, Turshiz Castle, Shah Shuja, Amir Umarshah, Governor of Shiraz, Sharafuddin Ali Yazdiy, Oli Muzaffar, Jahangir Mirza, Pir Muhammad, the state of Muzaffari, the state of Sarbador in Sabzavore, State of the Kurds in Hirat, State of Jalairi in Iraq and Azerbaijan, Astrobad, Oljoytu Daroz, Haji Khoja.

AMIR TEMUR VA MUZAFFARIYLAR DAVLATI O'RTASIDA MUNOSABATLARNI YO'LGA QO'YILISHI

Abdullayev Elbek Abduqahhor o'g'li

tayanch doktorant, Farg'ona davlat universiteti

Annotatsiya: Maqolada tarixiy manbalar va adabiyotlar tahlili asosida Amir Temur davlati bilan Muzaffariylar davlati o'rtasida munosabatlarning yo'lga qo'yilishi, elchilik aloqalari, quda-andachilik masalalari va ikki davlat hamkorligining yo'lga qo'yilishi masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Mozondaron, Amir Vali, Sabzavor, Kalot, Alibek Joniqurboniy, Xuroson, Turshiz qal'asi, Shoh Shujo, Sherov valiyi amir Umarshoh, Sharafiddin Ali Yazdiy, Oli Muzaffar, Jahongir Mirzo, Pir Muhammad, Muzaffariylar davlati, Sabzavorda Sarbadorlar davlati, Xirotda Kurtlar davlati, Iroq va Ozarbayjonda Jaloiriylar davlati, Astrobad, O'ljoytu Daroz, Hoji Xoja.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I10Y2024N09>

Kirish. Amir Temur davlatini barpo etish jarayonida uning sarkardalik mahorati bilan bir qator mohir diplomatik faoliyatini ham etirof etishimiz lozim bo'ladi. Ulkan davlatni barpo etish va uni boshqarish jarayonida uning bu xislatini juda ko'p bor guvohi bo'lishimiz mumkin. Bunga misol sifatida Muzaffariylar davlati bilan munosabatlarning yo'lga qo'yilishi, elchilik aloqalari va bu munosabatlarni quda-andachilik, qarindoshlik bilan mustahkamlanishi, kelajakda davlati ravnaqi yo'lida oqilona foydalana olish qobiliyatlarini ko'rishimiz mumkin.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Maqolada tarixiylik tamoyili, qiyosiy tahlil, tizimlashtirish, tasniflash, muammoviy-xronologik kabi usullardan foydalangan holda tadqiqot uchun qo'yilgan asosiy maqsad mohiyatin ochib berishga harakat qilindi.

Biz tadqiq etayotgan mavzuga oid ma'lumotlarni bir qator asarlarda o'rganilganligini ko'rishimiz mumkin bo'ladi, bulardan Retveladze E.V., Alimova. D.A. "Istoriya Uzbekistana

Epoxa Amira Temura i Temuridov”, Shog‘ulomov I. “Amir Temur jahon tarixida”, O‘ljayeva Sh. “Amir Temur davlat boshqaruvi”, kabilarni misol qilib keltirishimiz mumkin.

Boshqa asarlarda keltirib o‘tilgan ma‘lumotlar umumiy bo‘lib, ularda asosan Eron davlatini bosib olinishi bilan bog‘liq fikrlar uchraydi. Ikki davlat o‘rtasidagi munosabatlarni yo‘lga qo‘yilishiga oid ma‘lumotlar deyarli kam tadqiq etilgan.

Natijalar va muhokama. Amir Temur 1382 yilning qish fasli o‘rtalarida Mozondaron hukmdori Amir Valining Sabzavor ustiga yurish qilganligi va Kalot hukmdori Alibek Joniqurboniy (Kalotiy) ning isyonini bostirish bostirish maqsadida Xurosonga ikkinchi marta yurish bilan bordi[1].

Ushbu hududlar 1381 yilgi birinchi Xuroson yurishi vaqtida Amir Temur davlati tarkibiga kiritilgan edi[2]. Xuroson hukmdorlarinig bu harakatlarini bostirish va jazolash maqsadida Xurosonga ikkinchi marotaba yurish tashkillash zarurati yuzaga keldi.

Ikkinchi Xuroson yurishida dastlab Kalot so‘ngra Turshiz qal‘alari Amir Temur qo‘shinlari tomonidan istilo etildi[3]. Shu voqealar bilan bir vaqtda Shoh Shujo tomonidan elchi qilib yuborilgan Sheroz voliysi (hokimi) amir Umarshoh Amir Temur huzuriga keldi. Shoh Shujo Amir Temurga nisbatan ixlos va ijobiy munosabatlarni yo‘lga qo‘yish istagini bildirayotgan bir hukmdor edi. Amir Umarshoh Amir Temurga ko‘p tufha va hadyalar va Shoh Shujoning maktubini taqdim etdi. Amir Temur ham o‘z navbatida uni hadya va in‘omlar bilan siylab, hurmat bilan kuzatib yubordi. Ushbu yuborilgan maktubga javoban Amir Temur, ehtirom qoidalari bilan yozilgan maktub bilan elchi yuboradi. O‘rtadagi do‘stlik, ishonchni mustahkamlash va abadiy qilish maqsadida Shoh Shujoning qizini farzandlaridan biriga turmushga berishini so‘raydi[4]. Sharafiddin Ali Yazdiyda Shoh Shujo to‘g‘risida qo‘shimcha shunday ma‘lumotlarni uchratishimiz mumkin. “Shoh Shujo‘kim, Sheroz viloyatining podshohi erdi va Oli Muzaffar[5] erdi. Ul zamonda aningdek ulug‘ podshoh yo‘q erdi va asru oqil va fozil va dono kishi erdi”[6]. Umarshohga qo‘shib o‘zining elchisini yuborganligi va Shoh Shujoning qizini Jahongir mirzoning o‘g‘li Pir Muhammad uchun so‘ralganligi to‘g‘risidagi ma‘lumotni ko‘rishimiz mumkin[7].

Bu elchilik faoliyati ikki davlat o‘rtasida yo‘lga qo‘yilgan munosabatlarning dastlabkisi sifatida etirof etishimiz mumkin. Aynan bu erda bir savol paydo bo‘ladi. Muzaffariylar davlati hukmdori Shoh Shujonini Amir Temur davlati bilan munosabatlarini yo‘lga qo‘yishdan ko‘zlagan maqsadi nimadan iborat edi?

Birinchi bu davrda Amir Temurning Eron hududlarini o‘z davlati tarkibiga qo‘shib olish yoki bu hududlarga yurish qilish bo‘yicha xali bir qarorga kelgani to‘g‘risida biror bir fikrlarni uchratmaymiz. Bundan tashqari Xuroson hududlari hali to‘liq bo‘ysundirilgani yo‘q edi.

Xurosonga qilingan dastlabki ikki yurish davomida Amir Temur tomonidan bu hududlarni to‘liq egallash vazifasi hali qo‘yilmaganligi, bunga zarurat keyinroq To‘xtamishxon tomonidan Eronning ba‘zi viloyatlarini egallash maqsadida amalga oshirgan yurishlaridan so‘ng qaror qilinganligini ko‘rishimiz mumkin[8].

Bu vaqtda 1382 yilgi ikkinchi Xuroson yurishi davrida Muzaffariylar davlatiga Amir Temur tomonidan havf tug‘dirilayotgani yo‘q edi.

Bunga misol sifatida Amir Temur 1384 yil Shimoliy Eronga yurish qilib Ozarbayjondagi Sultoniya gacha etib boradi va 1385 yili Samarqandga qaytib keladi. Bu va oldingi yurishlari davomida hali Amir Temurning butun Eronni bosib olish niyati yo‘q edi[9].

Ikkinchidan: ko‘rishimiz mumkinki ushbu davrda Eron va uning atrof hududlarida yagona bir markazlashgan davlat mavjud emas edi. Misol sifatida Sabzavorda Sarbadorlar davlati (1337-1381 yillar), Xirotda kurtlar davlati (1337-1381 yillar), Mozandaronda Amir Vali hukmronlik qilardi, Iroq va Ozarbayjonda Jaloiriyalar davlati (1336-1411 yillar), Janubiy Forsda Muzaffariylar va boshqalarini aytib o‘tishimiz mumkin.

Yuqoridagi fikrimizdan kelib chiqadigan bo‘lsak yagona markazlashgan davlatning mavjud emasligi, bu hududlarda bir necha sulola va hukmdorlarning manfaatlarining bir

nuqtada jamlanishi, ular o'rtasidagi turli nizolarni avj olishiga sabab bo'lgan. Ushbu qarama-qarshiliklar asnosida ittifoqdoshlarning bo'lishi foydadan holi bo'lmasdi. Shu sababli Shoh Shujo va Muzaffariylar davlatiga Movaraunnahr hukmdori Amir Temur bilan ittifoqchi bo'lish zarurati yuzaga kelgan bo'lsa ajab emas.

Ushbu ittifoqni Amir Temur uchun ham foydali tomonlari mavjud edi. Bundan tashqari Amir Temurning uzoqni ko'ra olishi, to'g'ri qaror qabul qilishi, har bir ishdan o'zining davlati manfaati uchun foydalana olishi, ushbu ittifoqni mustahkamlanishiga xizmat qilgan deb xulosa qilishimizga sabab bo'ladi.

Amir Temur Xuroson yurishlari davomida itoat etgan yoki ittifoq yo'lini tanlagan hukmdorlarga zarar etkazmaslikka harakat qildi[10]. Muzaffariylar davlati bilan ittifoq uning amal qilib kelayotgan mezonlariga ham mos kelardi.

Uchinchidan: birinchi elchilikning o'zida Shoh Shujoning qizini kelinlikka so'rashlik, Amir Temurning Shoh Shujo va muzaffariylar davlatiga nisbatan o'zini va davlatini qudratli deb hisoblashidan yoki siyosiy ustunlikni qo'lga kiritishga urinish sifatida baholash mumkin yoki ikki davlatning bir-biri to'g'risida ma'lumotlarga ega bo'lgan deb tahmin qilishga imkon beradi.

Amir Temur 1384 yil ikkinchi marta Mozandaron hukmdori Amir Valiga qarshi yurish qilish maqsadida Astrobod tomonga yo'lga chiqadi. Balx viloyatiga etganlarida atrof hududlardan qo'shin to'plash maqsadida bir necha kun shu erda to'xtab turishadi. Balxda turgan vaqtlarida Shoh Shujoni qizini olib kelish uchun O'ljoytu Daroz va Hoji Xojani elchi sifatida Sherozga yuboradi.

Ikki davlat o'rtasida birinchi elchilik va ushbu elchilik o'rtasida aloqalarning mavjud bo'lganligi, har ikki tarafdin elchilar borib-kelib turganligi to'g'risidagi ma'lumotni Nizomiddin Shomiyning Zafarnomasida ko'rishimiz mumkin bo'ladi[11].

Elchilar Sherozga borib amirzoda Pir Muhammad uchun kelin olib kelishganligi, Balx viloyatida bir necha kun to'y-tomosha qilinib, vaqtichog'likda kun o'tkazishadi.

Balxga Shoh Shujoning qizini elchilar tomonidan olib kelinishi bu vaqtga kelganda ikki davlat o'rtasidagi munosabatlar haqiqatdan yaqin bo'lganligini, Shomiyning ikki o'rtada (1382-1384 yillar oralig'ida) elchilar muntazam borib kelganligi to'g'risidagi ma'lumotlarini to'g'ri ekanligini tasdiqlaydi.

Xulosa. Ikki davlat o'rtasidagi munosabatlarning yo'lga qo'yilishi Muzaffariylar davlati hukmdori Shoh Shujo' tashabbusi bilan amalga oshirilganligi bundan o'z navbatida ushbu davlatning manfaatdorligi yuqori bo'lganligini, o'z navbatida Amir Temur davlati homiyliги va himoyasi zarurati mavjud bo'lganligiga yoki kelajakda ushbu davlat tomonidan yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavf-xatarlarni oldini olish imkoniga ega bo'lish maqsadida tashkillangan deb xulosa chiqarishimizga imkon yaratadi

Bu munosabatlarning davom etishi va mustahkamlanishida Amir Temurning faoliyatini ham e'tirof etishimiz lozim bo'ladi. Bu aloqalarning keyingi rivojiga, do'stlik munosabatlaridan qarindoshchilik aloqalariga aylanishiga bevosita ta'sir ko'rsatdi.

Ikki davlat o'rtasidagi munosabatlar Shoh Shujo' vafotigacha davom etib, keyinchalik uning farzandlari davrida yomonlashganligini, ikki hukmdor ham o'zaro munosabatlarni mustahkamlashga va o'zaro hurmat, sadoqat mezonlariga rioya etishganligini ko'rishimiz mumkin.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Низомиддин Шомий. Зафарнома. Тошкент "Ўзбекистон" 1996. 118 бетлар.
2. Низомиддин Шомий. Зафарнома. Тошкент "Ўзбекистон" 1996. 112-118 бетлар.
3. Ретвеладзе Э.В., Алимова. Д.А. История Узбекистана Эпоха Амира Темура и Темуридов. Ташкент Фан 2017. с 65.
4. Низомиддин Шомий. Зафарнома. Тошкент "Ўзбекистон" 1996. 121 бет.

5. Оли Музаффар-Оли Музаффар ёки Музаффарийлар (1313-1393) - Эрон ва Ироқда Ҳулогу улуси парчаланганидан сўнг Эроннинг жануби-ғарбида Форс вилоятида ҳокимиятни қўлга олган сулола. Шарафуддин Али Яздий. Зафарнома. “Шарқ” нашриёт-матбаа концернининг бош таҳририяти. Тошкент 1997. 328 бет
6. Шарафуддин Али Яздий. Зафарнома. “Шарқ” нашриёт-матбаа концернининг бош таҳририяти. Тошкент 1997. 96 бет бет
7. Шарафуддин Али Яздий. Зафарнома. “Шарқ” нашриёт-матбаа концернининг бош таҳририяти. Тошкент 1997. 96 бет
8. Ретвеладзе Э.В., Алимова. Д.А. История Узбекистана Эпоха Амира Темура и Темуридов. Ташкент Фан 2017. с 66.
9. Шоғуломов И. Амир Темура жаҳон тарихида. “Шарқ” нашриёт-матбаа концерни. Тошкент 1996. 52 бет.
10. Ўлжаева Ш. Амир Темура давлат бошқаруви. Тошкент «akademnashr» 2017. 215-217 бетлар
11. Низомиддин Шомий. Зафарнома. Тошкент “Ўзбекистон” 1996. 129 бет

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 10 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).